

Nr 126.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1928 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av medel till bestridande av kostnaderna för avskedsersättning åt övertaliga månadslönare m. fl. vid marinen jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

Uti den till riksdagen den 4 januari 1928 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1928—1929 har Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln (punkt 86 av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnaderna för avskedsersättning åt övertaliga månadslönare m. fl. vid marinen för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra förslagsanslag av 165,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 200—202 av åberopade statsrådsprotokollet.

Vidare har uti en inom andra kammaren av herr *B. F:son Holmgren* väckt motion (nr 92) hemställts, att riksdagen måtte jämte godkännande av en utsträckning av rätten till avskedsersättning för underbefäl vid marinen enligt av kungl. marinförvaltningen föreslagna grunder för budgetåret 1928—1929 till avskedsersättning åt övertaligt underbefäl, månadslönare m. fl. vid marinen anvisa ett extra förslagsanslag av 265,000 kronor.

Motion.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»I riksstaten för budgetåret 1927—1928 har för avskedsersättning åt övertaligt underbefäl, månadslönare m. fl. vid marinen anvisats ett extra förslagsanslag å 200,000 kronor, varav beräknats för underbefäl 20,000 kronor och för månadslönare m. fl. 180,000 kronor.

Grunder för avskedsersättningens utgående hava fastställts, beträffande

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 6 saml. 60 häft. (Nr 126.) 1

Departementschefen.

övertaligt underbefäl genom särskilda kungl. brev och i fråga om månadslönare m. fl. genom kungörelse den 15 januari 1926 (nr 10).

Enligt vad marinförvaltningen meddelat, torde för avskedsersättning åt månadslönare m. fl. under nästkommande budgetår böra beräknas ett belopp av 165,000 kronor. Däremot skulle några ytterligare medel för beredande av avskedsersättning åt underbefäl vid marinen icke erfordras enligt de bestämmelser angående dylik ersättning, som hittills varit gällande.

I kungl. brev den 10 september 1926 angående avskedsersättning i vissa fall åt övertaligt underbefäl av manskapet vid flottan stadgades såsom villkor för åtnjutande av berörda förmån, bland annat, att vederbörande innehaft anställning vid försvarsväsendet under minst fyra år och befordrats till underofficerskorpral eller genomgått underofficersskola.

I särskilda till Kungl. Maj:t ingivna skrifter hava vissa f. d. korpraler vid flottan, som erhållit avsked i samband med genomförande av den nya försvarsorganisationen, anhållit att, ehuru de icke uppfyllt för erhållande av avskedsersättning stadgat villkor i fråga om genomgången underofficersskola, få komma i åtnjutande av avskedsersättning.

Vidare har försvarsväsendets underbefälsförbund gjort framställning om verkställande av utredning rörande avskedsersättning åt den kategori korpraler, vartill ovannämnda sökande äro att hänföra.

Sedan marinförvaltningen häröver avgivit utlåtande och därvid förklarat sig icke hava något att erinra mot företagande av en närmare utredning i ämnet, har Kungl. Maj:t uppdragit åt marinförvaltningen att verkställa den av ämbetsverket ifrågasatta utredningen.

I anledning härav har marinförvaltningen i sin skrivelse rörande sjöförsvarets medelsbehov för budgetåret 1928—1929 anført, att såväl stationsbefälhavarna som chefen för kustartilleriet ansett en utsträckning av rätten till avskedsersättning välbefogad. I avseende å nu omförmäld förmån hade med furir vid armén jämställt korpral vid marinen, vilken befordrats till underofficerskorpral eller genomgått underofficersskola. Emellertid vore enligt ämbetsverkets mening marinens korpraler, även utan nämnda förutsättning, med hänsyn till utbildning och avlöning överlägsna korpraler vid armén och närmast jämställda med arméns furirer. Med hänsyn till den ståndpunkt riksdagen intagit till denna fråga — i det att en vid 1927 års riksdag väckt motion om avskedsersättning åt här ifrågavarande korpraler vid flottan avslagits — funne sig marinförvaltningen icke böra föreslå, att avskedsersättning tillerkändes korpraler vid marinen i samma utsträckning, som medgivits furirer vid armén. Ämbetsverket ansåge det likväl behjärtansvärt, att de på grund av försvarsbeslutet avskedade korpraler vid marinen, vilka hade försörjningsplikt mot anhöriga, komme i åtnjutande av avskedsersättning. Kostnaderna härför hade beräknats till i runt tal 100,000 kronor.

För egen del finner jag icke tillräckliga skäl hava förebragts för en ändring i den ståndpunkt, som av Kungl. Maj:t och riksdagen tidigare intagits

beträffande villkoren för åtnjutande av avskedsersättning. Jag erinrar i detta sammanhang om att försvarsväsendets lönenämnd uti den 16 februari 1927 avgivet yttrande med anledning av nyssberörda motion givit uttryck åt den från marinförvaltningens mening avvikande uppfattningen, att, därest den i motionen ifrågasatta lindringen av berörda villkor för flottans underbefäl ansåges böra äga rum, densamma förutsatte en ändring i motsvarande villkor för arméns underbefäl därhän, att icke blott, såsom nu är fallet, furirer utan även korpraler vid armén med lika lång anställningstid kunde komma i åtnjutande av avskedsersättning.

Under förevarande anslag torde alltså för nästkommande budgetår böra upptagas ett belopp av 165,000 kronor.»

Motionären har till stöd för sin framställning anfört följande:

Motionen.

»I motion II: 127 till 1927 års riksdag hemställde undertecknad Holmgren, att riksdagen måtte besluta, att avskedsersättning skulle utgå till samtliga de flottans korpraler, därest de vid avskedet räknade fyra tjänsteår eller däröver, som på grund av den enligt 1925 års riksdags beslut hösten 1926 ikraftträdande personalstaten icke kunnat beredas fortsatt anställning vid försvarsväsendet, änskönt de varit till fortsatt tjänst lämpliga.

I motiveringen för denna hemställan anförde jag bl. a., att kungl. brevet av den 10 september 1926 för avskedsersättnings åtnjutande bl. a. föreskrev, att dylik ersättning endast utginge till beställningshavare, som innehaft anställning vid försvarsväsendet under minst fyra år och befordrats till underofficerskorpral eller genomgått underofficersskola samt antingen enligt gällande bestämmelser vore berättigad till fortsatt anställning eller i annat fall i avseende å tjänsteduglighet, uppförande m. m. ansåges lämplig därför.

Jag anförde också, att det hösten 1926 hade visat sig, att även andra underbefäl vid flottan än sådana, som vore underofficerskorpraler eller hade genomgått underofficersskola, blivit övertaliga, vilket icke i proposition nr 50 till 1925 års riksdag ang. försvarsväsendets ordnande förutsatts. Anledningen härtill vore, att antalet korpralsbeställningar vid vissa yrkesgrenar minskats betydligt, medan antalet vid andra däremot ökats, och då transport mellan de olika yrkesgrenarna icke kunnat ordnas, hade antalet entledigade givetvis blivit större än den enkla skillnaden mellan den gamla och den nya staten.

Över motionen infortrade statsutskottet yttrande från försvarsväsendets lönenämnd, och i skrivelse av den 16 februari 1927 anförde denna efter att ha redogjort för, vad som förevarit i frågan, att den funnit de i kungl. brevet den 10 september 1926 meddelade bestämmelserna för utgivande av avskedsersättning till övertaliga korpraler vid flottan ansluta sig till riksdagens år 1925 i ämnet fattade beslut. Därjämte yttrade nämnden:

’Med hänsyn till de olika anställnings- och utbildningsförhållandena vid

armén och flottan har det tydligen ansetts befogat att även i fråga om rätt till dylik ersättning uppställa olika villkor för arméns och flottans underbefäl. Givet är dock, att den omständigheten, att för rätt till avskedsersättning för flottans underbefäl förutsattes en längre anställningstid än i fråga om dylik förmån för arméns underbefäl, av förstnämnda underbefäl, som icke torde vara närmare insatt i de synpunkter, som legat till grund för berörda åtskillnad, kan uppfattas såsom innebärande en orättvisa.

Lönenämnden, som icke tidigare haft att yttra sig angående villkoren för ifrågavarande förmåns utgående, finner sig för sin del icke kunna, utöver vad av det föregående framgår, i denna fråga uttala sig i vidare mån, än att, därest den i motionen ifrågasatta lindringen av ifrågavarande villkor för flottans underbefäl anses böra äga rum, densamma torde förutsätta en ändring i motsvarande villkor för arméns underbefäl därhän, att jämväl *korpraler* vid armén med lika lång anställningstid komma i åtnjutande av avskedsersättning.

I sitt utlåtande nr 4 p. 78 anförde statsutskottet:

'Även om vissa billighetsskäl kunna anses tala för det motionsvis väckta förslaget om utsträckning av rätten till avskedsersättning, torde dock ett genomförande av förslaget medföra så vittgående konsekvenser, att utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka motionen.'

Den 26 mars 1927 blev motionen av riksdagen avslagen.

Då riksdagen sålunda en gång behandlat frågan, skulle jag icke vidare ha upptagit densamma, om icke vissa omständigheter därtill givit anledning. En utredning av frågan har emellertid på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställts av marinförvaltningen, och då denna föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag i ärendet till riksdagen, men så icke skett, tillåter jag mig att ånyo fästa riksdagens uppmärksamhet på frågan.

I en till Konungen ställd, den 25 sistlidne juni ingiven underdånig framställning anhöll nämligen försvarsväsendets underbefälsförbund om utredning av frågan, och sedan marinförvaltningen tillstyrkt framställningen, uppdrog Kungl. Maj:t i ämbetskrivelse den 5 augusti 1927 åt detta verk att verkställa utredningen samt avgiva det förslag, vartill densamma kunde giva anledning.

I skrivelse den 31 augusti 1927 angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, avdelning III, sjöförsvaret, för budgetåret 1928—1929 anför marinförvaltningen i denna sak:

'Under framhållande av, att såväl stationsbefälhavarne som chefen för kustartilleriet finna en utsträckning av rätten till avskedsersättning välbefogad, får marinförvaltningen för egen del anföra följande.

I avseende å nu omförmälda förmån har med furir vid armén jämställts korpral vid marinen, vilken befordrats till underofficerskorpral eller genomgått underofficersskola. Emellertid äro marinens korpraler, även utan

nämnda förutsättning, med hänsyn till utbildning och avlöning överlägsna korpraler vid armén och närmast jämställda med arméns furirer.

Marinförvaltningen, som på grund av riksdagens ståndpunktstagande icke finner sig böra föreslå att avskedsersättning tillerkännes korpraler vid marinen i samma utsträckning, som medgivits för furirer vid armén, anser likväl, så som ämbetsverket tidigare haft tillfälle uttala, behjärtansvärt att de på grund av försvarsbeslutet avskedade korpraler vid marinen, vilka hava försörjningsplikt mot anhöriga, må komma i åtnjutande av avskedsersättning. Givetvis bör ett sådant medgivande få retroaktiv tillämplighet.

Beträffande flottan skulle förslaget medföra en kostnad, som enligt de av stationsbefälhavarna lämnade uppgifter torde kunna beräknas till omkring 50,000 kronor för Karlskrona och 25,000 för Stockholms station. Vad kustartilleriet vidkommer skulle motsvarande kostnad icke överstiga 25,000 kronor.

I enlighet med vad nu anförts, och då eljest icke erfordras ytterligare medel för beredande av avskedsersättning åt underbefäl vid marinen, har marinförvaltningen för nämnda ändamål beräknat ett belopp av i runt tal 100,000 kronor.'

Som av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till årets riksdag framgår (IV, sid. 202), har statsrådet och chefen för försvarsdepartementet likväl icke ansett, att tillräckliga skäl anförts för ändring av villkoren för åtnjutande av avskedsersättning, och erinras därvid om lönenämndens ovan nämnda yttrande i frågan.

De militära myndigheterna hava dock enstämmt förordat en ändring i villkoren för avskedsersättningens åtnjutande vid marinen, och för den berörda personalen har riksdagsbeslutet av 1925 i detta stycke tett sig som en orättvisa.

Då vid den nya manskapsstatens ikraftträdande ett antal korpraler blevo entledigade, och endast de i kungl. brevet den 10 sept. 1926 berörda kategorierna tillerkändes avskedsersättning, torde detta närmast ha berott på, att 1925 års riksdag, som ju endast beräknat, att personal av dessa kategorier skulle bli övertalig, icke då hade anledning överväga, huruvida jämväl korpraler, som icke genomgått underofficersskola, borde vara berättigade till den särskilda avskedsersättningen. Då det nu visat sig, att också sådana korpraler blivit övertaliga, har den frågan uppstått, huruvida dessa kunna anses jämställda med arméns furirer utan underofficersutbildning, och om de alltså liksom dessa böra få uppbära avskedsersättning.

Det synes vara obestriddigt, att marinens korpraler närmast äro jämställda med arméns furirer av 2 klassen, och några konsekvenser beträffande arméns korpraler kunna icke vara att befara. Marinens korpraler hava liksom furirerna genomgått treårig utbildning, och äro bådadera kategorier-na färdigutbildade underbefäl, medan arméns korpraler endast genomgått två års utbildning och sålunda fortfarande äro att betrakta som skolelever.

Gällande reglemente för marinen jämställer också marinens korpraler med furirerna av 2 klassen, ty den i reglementets kap. I § 18 införda tjänsteställningslistan upptager dem sålunda:

<i>Flottan:</i>	<i>Kustartilleriet:</i>	<i>Armén:</i>
Flaggkorpral	Flaggkorpral	Furir av 1. klass
Korpral (högbåtsman)	Korpral	Furir av 2. klass.

Även manskapsavlöningsreglementet jämställer korpraler vid marinen och furirer av 2. klassen vid armén, ty med avseende på dem tillkommande lön stadgar reglementet följande i det närmaste lika lönebelopp:

Beställningshavare	Begy- nelse- lön	Lön efter en tjänstetid av följande antal månader							
		12	24	36	48	60	72	84	96
Furir av 2 klass	1,092	1,092	1,092	1,272	1,392	1,512	1,632	1,728	—
Korpral vid marinen	1,140	1,140	1,140	1,320	1,416	1,512	1,608	1,704	1,800

Det kan under dylika förhållanden icke vara rätt, att marinens korpraler skola vara sämre ställda än arméns furirer av 2 klassen i fråga om rätt till avskedsersättning. De äro i detta avseende t. o. m. ställda sämre än vissa av arméns korpraler, ty kungl. brevet »angående bestämmelser rörande avskedsersättning i vissa fall åt övertaligt underbefäl vid armén» stadgar bl. a., att avskedsersättning på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall kan tillerkännas innehavare av beställning som gevarshantverkarekorpral eller som sjukvårds-, hovslagare- eller hantverksskorpral vid armén. Kungl. Maj:t lär på grund härav ha tillerkänt dylika beställningsmän samt också musikfurirer, som utöver det beräknade antalet blivit övertaliga, avskedsersättning, därest de räknat en sammanlagd tjänstetid om åtta år samt också sådana med kortare tjänstetid, om ömmande omständigheter givit anledning därtill.

Flertalet av de entledigade korpralerna vid marinen äro familjeförsörjare, och torde det vara statens moraliska plikt att också tillerkänna dem avskedsersättning. Redan nu har en del av dem kommit att falla kommunerna till last som nödhjälpsarbetare eller hjälpsökande, och det torde icke heller vara riktigt, att kommunerna på detta sätt skola bliva ekonomiskt lidande på försvarsbeslutet. Det förtjänar också framhållas, att det råder en bestämd skillnad mellan dessa entledigade underbefäl och andra personalgrupper, som bliva entledigade från statstjänst på grund av indragningar, ty dessa senare kunna i många fall efter någon tid vinna förnyad anställning inom sitt fack, medan underbefälet icke kan beräkna detta, och i regel sakna de också sådan yrkesutbildning, som kan möjliggöra erhållandet av annat arbete, som fordrar yrkeskunskap.»

I fråga om grunderna för utbetalning av avskedsersättning till underbefäl vid marinen har marinförvaltningen föreslagit, att jämväl avskedade korpraler, vilka hade försörjningsplikt mot anhöriga, borde komma i åtnjutande av sådan ersättning. Kostnaderna härför hava av marinförvaltningen beräknats till sammanlagt 100,000 kronor, varav 25,000 kronor för kustartilleriet, därvid förutsätts, att ett medgivande av nämnda art skulle erhålla retroaktiv tillämplighet.

Utskottet har erfarit, att åtskilliga korpraler vid flottan och kustartilleriet, som erhållit avsked på grund av 1925 års försvarsbeslut och icke avlagt underofficersexamen, befinna sig i ekonomiska svårigheter. Billighetsskäl synas tala för att jämväl sådana korpraler vid marinen må kunna komma i åtnjutande av ersättning eller understöd under förutsättning dock, att de befinna sig i särskilt svåra ekonomiska förhållanden. Beslut om huruvida ersättning eller understöd av ifrågavarande slag bör lämnas nämnda beställningshavare torde böra fattas av Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall. Givetvis bör understödsbeloppet icke i något fall överstiga vad som skulle hava utgått, därest avskedsersättning enligt de i kungl. brevet den 10 september 1926 angivna grunderna för dylik ersättning för beställningshavare vid marinen vunnit tillämpning, och ej heller bör understödet utgå med högre belopp, än som skolat såsom avskedsersättning tillkomma furir av andra klassen vid armén.

I annan mån har utskottet icke funnit anledning ifrågasätta någon jämkning i gällande grunder för avskedsersättning åt personal vid marinen.

På grund av vad utskottet här ovan föreslagit, torde det av Kungl. Maj:t äskade anslaget för avskedsersättning, 165,000 kronor, böra för budgetåret 1928—1929 höjas till 200,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och herr Holmgrens förevarande motion II: 92 till bestridande av kostnaderna för *avskedsersättning m. m. åt övertaliga månadslönare m. fl. vid marinen* för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1928.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzélius, A. C. Lindblad, J. L. Widell, J. Nilsson i Malmö, O. Bergqvist, C. P. V. Nilsson i Gränebo, J. G. Waller, E. A. Hallin, C. I. Asplund, J. Clemedtson, K. A. W. Björck och D. Hansén;
från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, S. Bengtsson i Norup, L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson i Blädinge, O. Olsson i Kullenbergstorp, A. A:son Törnkvist i Karlskrona, E. Kristensson i Göteborg, B. F:son Holmgren, S. Persson i Fritorp, K. S. V. Ward, O. E. F. Järte och P. A. Hansson i Stockholm.